

Vergeet-mij-nietjes

Venusharen in België en Nederland

Raymond van der Ham & Filip Verloove*

*Nationaal Herbarium Nederland / Leiden branch, Postbus 9514, 2300 RA Leiden;
e-mail: ham@nhn.leidenuniv.nl

**Laboratorium Vaatplanten, Departement Biologie, Universiteit Gent, K.L. Ledeganckstraat 35, B 9000 Gent, België

Ter voorbereiding van een beschouwing over het voorkomen in steden van de 'lage landen' van soorten uit het varengeslacht *Adiantum* (Venushaar), willen wij hier een beknopt overzicht geven van een aantal recente vondsten, en daaraan de oproep verbinden om eventuele aanvullingen door te geven.

Twee jaar geleden, in 2000, vond de eerste auteur in Delft op een huismuur onder een lekkende dakgoot een exemplaar van *Adiantum raddianum* C. Presl (Fig. 1), die

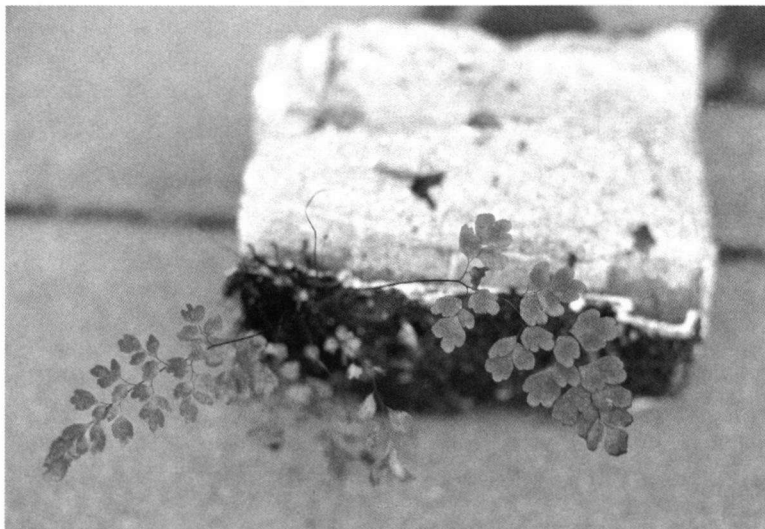

Fig. 1. *Adiantum raddianum* op een baksteen uit een huismuur aan de Voorstraat te Delft.

Fig. 2. *Adiantum diaphanum* op de Turftonstersbrug (Brabantse Turfmarkt) in Delft.

daar samen groeide met *Asplenium scolopendrium*, *Athyrium filix-femina*, *Dryopteris dilatata* en *D. filix-mas*.¹ Kort daarna werd het pand afgebroken en is de plant inclusief een stuk substraat (baksteen; Fig. 1) naar een pot overgezet. Van Emma van den Dool en Bert Maes kreeg hij eind 2002 een verse vegetatieopname en een foto van een kademuur in Utrecht met een op *Adiantum raddianum* lijkende venushaar en onder meer *Asplenium ruta-muraria* en *Asplenium trichomanes*.

In 2001 trof hij op een bruggetje in Delft een venushaar aan (Fig. 2).² Voorlopig is deze plant als *Adiantum diaphanum* Bl. gedetermineerd. In 2002 sporuleerde dit exemplaar. In datzelfde jaar werd door Jan Cevat in Den Haag op de muur van een bovenlicht van een souterrain ('keldergat') een soortgelijke plant gevonden, ook met sori.

Enkele tientallen exemplaren van *Adiantum capillus-veneris* L. (Gewone venushaar), sommige met sori, groeien met onder meer *Asplenium scolopendrium*, *Dryopteris filix-mas*, *Pteridium aquilinum* en *Pteris cretica* in de ruïne van het Militair Hospitaal in Antwerpen (Fig. 3), aldaar waargenomen door de tweede auteur, Erik Molenaar en Wim Strecker. Afgaande op een foto werd de soort eerst als *Adiantum raddianum* gedetermineerd, maar herbariummateriaal wees uit dat het *Adiantum capillus-veneris* betrof.

Tenslotte bereikte ons de melding van Geert Heyneman dat hij in 2002 in een keldergat in Heverlee, bij Leuven, twee exemplaren van een *capillus-veneris*-achtige soort heeft ontdekt.

Bovengenoemde vondsten illustreren – samen met bijvoorbeeld de enorme toename van het aantal vindplaatsen van *Asplenium scolopendrium*³ – dat het klimaat (in de

Fig. 3. *Adiantum capillus-veneris* (links) en *Pteris cretica* (rechtsonder) in de ruïne van het Militair Hospitaal in Antwerpen (foto Wim Strecker).

ruimste zin van het woord) voor varens in 'laaglandse' binnensteden de laatste jaren gunstiger is geworden. Misschien met uitzondering van *Adiantum capillus-veneris*, die in verschillende delen van Europa inheems is, betreffen de recente vestigingen zeer waarschijnlijk verwildering uit cultuur. *Adiantum diaphanum* en *Adiantum raddianum* zijn exoten en alle genoemde venushaarsoorten worden ook door kwekers aangeboden. Meer vondsten (en uitbreiding?) zijn te verwachten.

Nieuwe vondsten en aanvullende gegevens zien wij met grote interesse tegemoet. Met het oog op het grote cultuurassortiment en de toch wel moeilijke systematiek van het geslacht *Adiantum*, dienen eventuele aanvullende gegevens vergezeld te gaan van herbariummateriaal (een blad is voldoende).

1. R. van der Ham. 2001. Exotische verrassingen op Delftse muren: Venushaar en IJzervaren. Veldbericht 64: 15–18.
2. R. van der Ham. 2002. Weer een exotische Venushaar in Delft! Veldbericht 67: 16–17.
3. R. van der Ham. 2000. Varens in Delft. KNNV afd. Regio Delft. 53 pp.